

ליה דלא גזרו בחורבנה הואיל וקדושה ראשונה לא קידשה לעתיד לבוא.

ותדע דהא בפרק קמא דיבמות (דף ו ע"ב) נפקא ליה בברייתא דמוזהר על מורא מקדש לעולם אפילו בזמן שאין בית המקדש קיים מקרא דשבתותי תשמרו ומקדשי תיראי מה שמירה האמור בשבת לעולם אף מורא האמור במקדש לעולם והא ודאי אתיא כמאן דאמר קידשה לעתיד לבוא דאי לא קידשה ודאי אין מצווין על מורא מקדש בזמן הזה אלא ודאי סבירא ליה להאי תנא דקידשה לעתיד לבוא ומהא היקישא גופא אתיא ליה הא מדאיתקש מורא מקדש לשמירת שבת דנוהג לעולם אף בחורבנה ואי דרשא דר' יהודה דמתני' דרשא גמורה היא הא ברייתא דיליף לה מהיקשא מני אלא ודאי הא דר' יהודה אסמכתא בעלמא היא ולית ליה דרשא דפרק קמא דיבמות אלא סבירא ליה כמאן דאמר לא קידשה לעתיד לבא והאי דפרק קמא דיבמות דרשא גמורה היא כדמוכח התם וסבירא ליה כמאן דאמר קידשה לעתיד לבוא ואע"פ שיש לדחות כל הדברים הללו ולפרש בענין אחר אבל מה שפירשתי נראה לי עיקר (שג):

כ"ח ע"ב ואין נכנסין בהן בחמה מפני

החמה ובגשמים מפני

הגשמים. קשה לי הא הר הבית קדוש טפי מבית הכנסת שהרי ריקקה ומנעל בבית הכנסת שרי ובהר הבית אסור כדאמר בפרק ט' דברכות (דף סב ע"ב) והשתא כיון דבבית הכנסת אסור לכנוס בגשמים מפני הגשמים כל שכן בהר הבית והא בפרק ג' דתענית (דף יט ע"א) גבי עובדא דחוני המעגל שהתפלל וירדו גשמים עד שעלו ישראל מירושלים להר הבית מפני הגשמים והא איכא איסורא ושם אפרש:

(שג) עיין בערוך לנר ביבמות דף ו' ע"ב ד"ה אבן.

אמר רבא וחכמים ותלמידיהן מותרין דאמר ר' יהושע בן לוי וכו'. ואע"ג דמילתא

דר' יהושע בן לוי אבית המדרש איתמר והכא מבית הכנסת מיירי מכל מקום מייתי שפיר דהא ר' יהושע בן לוי אלימא ליה קדושת בית המדרש מבית הכנסת כדאמר לעיל (דף כז ע"א) ואם כן בית הכנסת לר' יהושע בן לוי אתיא בקל וחומר מבית המדרש ובהכי אתי שפיר אפילו לרב פפא משמיה דרבא דאלימא ליה קדושת בית הכנסת מבית המדרש מכל מקום מדר' יהושע בן לוי דאלים ליה קדושת בית המדרש נשמע לדידיה לבית הכנסת:

כ"ט ע"א מבטלין תלמוד תורה להוצאת

המת ולהכנסת כלה

כתב הרא"ש בפרק ב' דכתובות (סי' ה') יש מפרשים מאי מבטלין תלמוד תורה היינו רשאים לבטלה והביא ראיה לפירושו מפרק קמא (דף ג ע"ב) דמשמע דוקא מת מצוה עדיף מתלמוד תורה אבל מת אחר אין חובה לבטלה אבל רשאי לבטל והא דאמר רבא מת מצוה עדיף מתלמוד תורה בפרק קמא והביא ראיה מהא הכי פירושו מדשאר מתים רשות לבטל במת מצוה חייב לבטל.

וקשה לי הא אמרינן בפרק קמא מכאן סמכו של בית רבי שמבטלין תלמוד תורה ובאין לשמוע מקרא מגילה קל וחומר מעבודה ומסיק דתלמוד תורה דרבים חמור מעבודה ודיחיד קיל ופריך מהא דאין מועד בפני תלמיד חכם וכל שכן חנוכה ופורים ומשני כבוד תורה קאמרת כבוד תורה דיחיד חמיר תלמוד תורה דיחיד קיל וכיון שכבוד תורה דיחיד חמיר אפילו ממקרא מגילה קל וחומר לעבודה דקילא ממגילה וקל וחומר בן קל וחומר תלמוד תורה דיחיד דקילא אפילו מעבודה דיחיד והא דמבטל תלמוד תורה

להוצאת המת מיירי ממאן דקרי ותני וכדמסיק והוה ליה כבוד התורה^(רש) אם כן הא ודאי דחייבין לבטל קאמר שהרי אפילו עבודה ומגילה חייבין לבטל מפני כבוד תורה קל וחומר תלמוד תורה דקילא מהן דחייבין לבטל מפני הוצאת המת דקרי ותני דהוי ליה כבוד תורה אלא ודאי האי מבטלין חייבין לבטלין קאמר ולהכנסת כלה היינו נמי דחייב לבטל קאמר כדפירשתי גבי הוצאת המת^(שה).

מיהו קשה לי כיון דהוצאת המת והכנסת כלה עדיפי מתלמוד תורה אם כן כל שכן דעדיפי מכבוד הנשיא דהא תלמוד תורה עדיפא מכבוד הנשיא כדאמר בסוף פרק ו' דסנהדרין (דף מט ע"א) גבי אשכחינהו לרבנן דפתחו להו במסכתא אמר כתיב כל איש אשר ימרה את פיו ולא ישמע אל דבריך לכל אשר תצוונו יומת יכול אפילו לדברי תורה תלמוד לומר רק חזק ואמץ ואמרינן התם צדיקים וטובים ממנו שהיו דורשים אכין ורקין אלמא הודו לו¹²³⁴⁵⁶⁷ חכמים דתלמוד תורה עדיף מכבוד הנשיא וכיון שכן כל שכן להוצאת המת והכנסת כלה דעדיפי מתלמוד תורה דעדיפא מכבוד הנשיא והא אמרינן ריש פרק ב' (כתובות דף יז ע"א) מעבירין את המת מלפני הכלה וזה מלפני הנשיא אלמא כבוד הנשיא עדיף מהוצאת המת והכנסת כלה ואמאי הא אינהו אלימי מתלמוד תורה דכבוד הנשיא לא אלים מתלמוד תורה אדרבא תלמוד תורה אלימא מכבודו.

ויש לומר דודאי כבוד הנשיא גדול מהני מיהו הני מילי בכבוד הבא מאיליו שלא מחמת צווי הנשיא אבל אם מצוה איזה דבר מעצמו אע"ג דזה בכלל כבודו שלא להמרות את פיו

והממרה חייב מיתה כדכתיב גבי יהושע אפילו הכי תלמוד תורה עדיף והיינו טעמא משום דכבוד הבא מאליו כיון דליתא במחילה דהא קיימא לן הנשיא שמחל על כבודו אין כבודו מחול אלים מכל הני אבל דבר ציווי הנשיא אע"ג דזה בכלל כבודו שלא להמרות פיו מכל מקום כיון שבידו לבטל ציוויו ולשנותו דבר מצוה אלימא מיניה ועל דרך שכתבתי למעלה גבי תלמיד חכם עיין שם היטיב.

אבל אי קשיא לי הא קשיא לי כיון דברייא זו הא דהוצאת המת איירי מתלמיד חכם דקרי ותני דהוה ליה כבוד תורה דעדיף טפי אפילו מעבודה ומגילה איך מייתי רבא ראייה בפרק קמא לסתם מת דמבטלין תלמוד תורה בשבילו לשאינו קרי ותני דשאני התם דאיכא משום כבוד תורה דאלים טפי^(ש).

והשיב לא נאמר אלא ושב מלמד שהקב"ה שב עמהן מבין הגליות. וקשה לי הא גבי קיבוץ גליות של אומות העולם נמי מצינו שנאמר ושבתי את שבות בני עמון וראיתי לפירוש רש"י בפרשת נצבים (דברים פרק ל פסוק ג) אהאי קרא ושב ה' אלהיך את שבותך היה לו לכתוב והשיב את שבותך רבותינו למדו מכאן כביכול שהשכינה שרויה עם ישראל בצרות גלותם וכשנגאלין הכתיב גאולה לעצמו שהוא ישוב עמהן ועוד יש לומר שגדול יום קיבוץ גליות ובקושי כאילו הוא עצמו צריך להיות אוחז בידו ממש איש איש ממקומו כענין שנאמר ואתם תלקטו לאחד אחד בית ישראל ואף בגליות שאר אומות מצינו כן ושבתי את שבות בני עמון.

מכל מקום צריכין אנו ליישב דברי רבותינו

(רש) עיין במרומי שדה ד"ה מבטלין דחולק וסובר דהביטול אינו משום כבוד התורה אלא משום כבוד המת לפי ערכו וכמו עשרה למאן דלא קרי ותני עיי"ש. (שה) עיין במצפה איתן ד"ה מבטלין. (שו) עיין בשפת אמת בד"ה מבטלין דפי' דה"מ למאן דקרי ותני קאי אהא דאמרי בשישים רבוא כנתינתה אבל כפי הצריך לו בכל מת מבטלין, ושם בהגה"ה כתב דבמאירי כאן משמע בדברי רבינו.

ונראה לי דדייקו לה מדכתב רחמנא ושב ושב
ב' פעמים ושב ה' אלקיך את שבותך ושב
וקבצך ואי כדפירש רש"י משום דגדול קיבוץ
גליות הוה ליה למימר פעם אחת ושב ופעם ב'
והשיב אלא ודאי ללמד הא נמי אתא שהקב"ה
שב עמהן.

ועוד יש לומר שאני גבי אומות העולם
דאין למטעי ולומר שהקב"ה שב עמהן אין
קפידא לכתוב ושב דודאי אבני עמון קאי ולא
אהקב"ה אבל גבי ישראל דאפשר למטעי
שהקב"ה שב עמהן כמו שמצינו במצרים
שהיתה שכינה עמהם אם איתא דהאי ושב
אישראל לחודייהו קאי ולא אהקב"ה הוה ליה
למיכתב והשיב דלא למטעי אלא ודאי האמת כן
שקאי נמי אהקב"ה ששב עמהן וכהאי גוונא
מצינו ריש פרק קמא דברכות (דף ב ע"א) ממאי
דהאי וטהר טהר יומא וכ"כ כזה בפרק קמא (דף
ה) גבי סוגיא דאין בין זב הרואה ב' ראיות (ש"ז):

כיון דשמענא להא דאמר דוד ה' אהבתי מעון
ביתך הוי גרסינא בבי כנישתא. קשה לי
הא אמר אב"י גופא בפרק קמא דברכות (דף ה
ע"א) מריש הוי גרסינא בגו ביתאי ומצלינא בבי
כנישתא כיון דשמענא להא דאמר רחבא משמיה
דעולא מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה
בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד לא הוי
מצלינא אלא היכא דגרסינא ומשמע שהיה
מתפלל בביתו היכא דגרס מדאמר לא הוי
מצלינא אלא היכא דגרסינא ולא אמר איפכא לא
הוי גרסינא אלא היכא דמצלינא.

ועוד מהא דעולא דאמר דאין להקב"ה אלא
ד' אמות של הלכה בלבד אין ללמוד אלא
דמקום גירסא עדיף ועוד דמייתי התם עובדא
דרב אמי ורב אסי דאע"ג דהוי להו תליסר בי
כנישתא בטבריא לא מצלו אלא ביני עמודי

(ש"ז) עיין בא"י הים ד"ה ושב.

היכא דהווי גרסי אלמא מקום גירסא עדיף
מלהתפלל בבית הכנסת ומדמייתי לה התם
סמוך להא דאב"י אלמא לדידיה נמי מקום
גירסא עדיף להתפלל.

ולכא למימר דשני שמועות ניהו מעיקרא
שמע להא דעולא והוי מצלי בביתו היכא דהווי
גרס אבל בתר הכי שמע נמי להא דאמר דוד
וקבע מקום לתורה ולתפלה שניהם בבית הכנסת
דאם כן האיך קאמר נמי בשמעתין מריש הוי
גרסינא בביתא ומצלינא בבי כנישתא כדאמר
התם הא משעה ששמע להא דעולא לא עבד כן
והכי קאמר דעד ששמע להא דדוד עביד כן
ונראה לי שהוא אחד מן הסוגיות המתחלפות
ונראה לי דפליגי אי קדושת בית הכנסת עדיף
מבית המדרש או להיפך וכדאמרינן לעיל:

מאי כשמה כמאן דאמר אדמקיפנא אדרי
איעול בהא. גירסא דשמעתין מתוקנת
ובפרק ט' דברכות (דף סב ע"ב) גירסת ספרים דידן
משובשת דגרס' מאי קפנדריא אמר רבא
קפנדריא כשמה ורב חנן בר אדא משמיה דרב
סמא בריה דרב מרי אמר כמאן דאמר וכו'
משמע דרב סמא פליג אדרבא וליתא דהיינו
פירוש של קפנדריא כשמה וצריך לגרוס התם
מאי כשמה אמר רב חנן וכו' כמאן דאמר
אדמקיפנא וכו' כדגרסינן בשמעתין:

הנכנס להתפלל מותר לעשות קפנדריא. הכי
גירסת ספרים דידן והר"ף בסוף פרק
ט' דברכות גורס מצוה לעשות קפנדריא וגירסא
זו נראה לי עיקר דקרא מצוה קאמר וחיובא היא
ולא רשות כדכתיב בסיפא דקרא לא ישוב דרך
השער אשר בא בו כי נכחו יצא:

אמר רב נחמן בר יצחק הנכנס על מנת שלא
לעשות וכו'. שם בפרק ט' דברכות גרס

לה בדרכ נחמן אמר רבה בר אבוא וגם הא דאם
היה שביל מעיקרא מותר גרס לה בתר הא דהאי
הנכנס:

כ"ט ע"ב כמאן דלא כר' שמעון בן
גמליאל. קשה לי
ולרבנן מי ניחא הא כיון דשואלין ל' יום קודם
למעשה והא בניסן בעי אקרוכי מתרומה חדשה
וקיימא לן (פסחים דף צו ע"א) דתמיד טעון ביקור
ד' ימים קודם שחיטה אם כן תמיד של ראש
חודש ניסן צריך ללוקחו ד' ימים קודם לו וצריך
שתהיה תרומה חדשה בו ביום ואם כן אע"ג
דקרינן אדר ליכא ל' יום עד הפרשת תרומה
חדשה^(שח).

ולא מיבעי למאי דפירשו התוס' סוף פרק
ג' דסוכה (דף מב ע"א ד"ה שאינו) גבי הא דאמר
התם שהביא מלישכה שאינה מבוקרת דביקור
ד' ימים בתמיד מעכב אלא אפילו למאי
דפירשתי בחידושי התם דביקור אינו מעכב
מצוה מיהו איכא הרי הא דאמר ר' טבי
דקרבנות ציבור מצוה להביא מתרומה חדשה
נמי אינו אלא למצוה בעלמא דהא אם הביא מן
הישן יצא כדאמרינן בפרק קמא דראש השנה
(דף ז ע"א) אפילו הכי תיקנו להקדים פרשת
שקלים מראש חודש אדר משום מצוה דתרומה
חדשה והוא הדין נמי דמשום מצות ביקור אע"פ
שאינו מעכב אפילו הכי ראוי להקדים ל' יום
קודם ביקור.

וכי תימא דביקור קודם להקדישו סגי^(שט)
ואם כן אין צריך הפרשת תרומה חדשה עד
ראש חודש ניסן ותמיד של ראש חודש יבוקר ד'
יום קודם להקדישו ליתא דהא אמרינן בפרק
קמא דשבועות (דף י ע"ב) תמידין שלא הוצרכו
לציבור נפדין תמימים לרבנן ופירש רש"י

שלקחן ממעות תרומת הלישכה ותנן אין פוחתין
מו' טלאים המבוקרים וכשמגיע ראש חודש ניסן
לא היה מקריב שוב קרבנות ציבור ממעות
התרומה של אשתקד ונמצא בכל שנה ושנה ד'
טלאים ממעות תרומה הישנה והיינו לא הוצרכו
לציבור להקריב בשנה שעברה. והא טעמא דאין
פוחתין מו' טלאים המבוקרים הוא משום
דתמיד טעון ביקור ד' ימים קודם שחיטה
כדאמרינן בפרק ד' דמנחות (דף מט ע"ב) ופרק ב'
דערכין (דף יג ע"ב) ושמע מינה דטעון ביקור אחר
לקיחתו והקדישו דאי בקודם סגי למה ליה
ללקחם ולהקדיש לאותן ד' טלאים שלא הוצרכו
יבקרם קודם לקיחתו והקדישו ואחר כך יקחם
מתרומה חדשה בראש חודש ניסן ויקדשם אלא
ודאי ביקור קודם לקיחתן והקדישם לא מהני
ובעל כרחק צריך ללקחם מתרומה ישנה קודם
ביקור^(שי).

ואע"ג דהני ד' טלאים אינן ראויים לתמידין
מראש חודש ואילך דבעינא תרומה חדשה
אפילו הכי בעל כרחק מפריש להו כדי שיהיו ר'
טלאים בערב ראש חודש ניסן שיהיו ראויים
להקריב לתמידי היום איזה שנים שירצו
כדפירש רש"י שם בפרק ד' דמנחות דתקנת
חכמים הוא שיהא שם בכל יום ששה ראויים
ליטול איזה שנים מהם שירצו מכל מקום שמע
מינה דטעון ביקור אחר לקיחה והקדש ובעל
כרחק תמידי ראש חודש ניסן והוא הדין נמי של
ב' וג' בחודש צריך ללקחם ד' ימים קודם
הקרבנות משום ביקור ד' ימים אחר הלקיחה
והקדש וכיון שאי אפשר ללקחם מתרומה ישנה
בעל כרחק צריך שיהיה תרומה חדשה מופרש
כבר ואם כן כי משמיעין על השקלים בראש
חודש אדר אכתי ליכא ל' יום להפרשת תרומה
חדשה.

(שח) עיין ברש"י ד"ה כמאן, ובחוקת הפסח פ"א ה"א (דף ב').
הגרדיר בעננים סי' יד ד"ה ואף. (שי) עיין במלואת אבן.
(שט) עיין בשו"ת מהרש"ם ח"ט סי' קס"א, ובחידושי